

EZT ADTA BUDAPESTNEK A HÁROMÉVES TERV

(Beszélgetés a Várhegyen egy képzeletbeli utitárssal)

Gyere... Szemlélődjünk kissé. Felemegyünk a Várhegyre, a Dísz-tér szegletébe, megnézzük a várost. Nem lehet betelni Budápestelel. Milyen szép, pálás az alkonyat, úgye? S a Duna szürke kardja, méy belehasít házai közé? De nem merengeni hívlak, számot vetni hívlak: mit kaptunk mi, budapestiek a hároméves tervtől?

Látod a Margit-hidat; nézd, most gyulladtak ki ívlámpái, amelyek olyan tükröt vetnek a szürke vízben, mintha görög ablakokat látnánk. Ez a híd sem állt. S egy nyári napon, 1948 augusztus elsején, a hároméves terv első évének befejezésekor a budai hídfőnél felszálltam egy virágokkal feldíszített villamosra. A villamos nagyon lassan ment. Az emberek nevettek és rohantak. Megejtő volt az egész. A kocsivezető mellett álltam; ha jól emlékszem, Kerényi Andrásnak hívták. A pesti hídfő közelében még a hídon megállt a villamos. De csak egyetlen pillanatra. „Mi történt?” — kérdeztük. A kocsivezető a kézifék markolatját nézte: „Eszembe jutott valami” — mondta nagyon csöndesen. 1944 november 4-én déli két óra hét perckor ugyan-ezt a kocsit vezette rá a Margithídra. Kocsijával együtt ezen a helyen zuhant a vízbe. S négy esztendő múlva ugyanezt a Kerényi András ugyanezt a villamost elsőnek vezette át az új Margithídon. Néztük, hallgattunk, szívünk megtelt valamivel.

Igen... az a Lánchíd, az is kétszen áll. Két év alatt épült, negyven millió forintba került. Látod a régi ívlámpákat, amelyeknek fénye azokhoz a gázlámpákhoz hasonlatos, amelyeket valamikor kürtőkalapos lámpagyújtatók élesztették drótvégű botjaikkal... Az első Lánchídat Budapest osztrák városparancsnoka akarta felrobbantani a szabadságharc alatt; végül egy náci tábornok robbantotta fel a második világháború végén. Mikor az elsőt avatták, hideg volt és Budapest október 6-ikát gyászolta. Most, száz esztendő múlva napfényben avattuk a hidat; aznap, mikor átadták a forgalomnak, Budapest népe úgy elárasztotta, hogy órákig autó is alig haladhatott keresztül rajta.

Nem láttad a Szigetet nyáron? Varázslatos. Nem, belépőjegy nincs többé, a Sziget mindenkié. Láttad volna egyellen vasárnap este! Álltál volna új mellék hídjánál, mikor a dolgozó nép tömött sorokban özönlött haza. Néztél volna csak egyszer is a szigeti gyermekfalú homoktól maszatos, pöttömnyi gyerkőceit... Álltál volna az újjáépített szigeti színpad széksorai közt, mikor a gyepágyas színpadon a fák lombkoronája közt, az ég csillagai alatt felhangzik Musszorgszkij vagy Ravel! Nekünk semmink sem maradt; minden minden új. Még a fák is újak, még a fáinkat is kicsavarta a gyilkos háború. Látod, arra a szürke felhő felé fekszik talán a Bihari-út. Amott lehet valamire a Százados-út. Aztán a Cegledi-út. Tudod, mit csinált ez az ország, amely négy esztendeje még romokban hevert? Beülte fákkal a munkásnegyed utcáit. Egy külföldi állt mullok csodálkozva a befásított Budapest egyik virágágyva előtt: „A háború óta, mondta, most látom először, hogy virágokat ültetnek egy európai városban.” Ebben az esztendőben a hároméves terv keretében csak Budapesten 37 ezer juhart, kanadai nyárfát, kőris, akácot és hársfát ültettünk el. Ahol romok ékeltek, egyedek, egyenlővé váltak. Ahol füstös falak álltak, ott gyermekjátzóterek alakultak.

A gyerek... tudod, mit tett a gyerekekért a hároméves terv? Valahol a hátunk mögött fekszik a Szabadsághegy, ott, ahol most ködülte felhők ereszkednek alá... A Szabadsághegy fenyői és tölgyei közt, mélyen benn az erdőben fekszik egy város, virágágyakkal, szabadtéri színpaddal, külön sugárutakkal és sátorlábhorral. Egy város a gyerekeknek; az úttörő köztársaság. S nézél volna egyszer a meleg kis szemébe például László Juliskának, mikor megfújta pöttömnyi sípját, a sípjelre megindult a gyerekvasúttal Nyolc kilométeren, löszös hegyoldalak homokfala mellett, százados fák közt fut egy kisvasút. Tudod, kiért építették, kiért törték át a kis Hárshegyet, kinek építettek kétszáz méteres alagutat, kinek varázsolták a budakeszi vámnál a Ságvári-licetet, ezt a virágok, fák és dísznövények szegélyezte kicsi meseállomást? A gyerekekért, barátom. A gyerekekért, akik négy esztendeje szürkén vagy fehérén feküdtek az óvóhelyek kőcsein. Az úttörők köztársaságában tizenöt esztendő a helyi lap szerkesztője, tizennégy a Morse-távírsz, tizenhárom a vasúti kalauz, tizenkettő az állomásfőnök és tizenegy a pénztáros. Ezekből már új em-

berek lesznek. Nyugodt, derűs, biztos és eltökélt emberek.

Már este lett, látod? Pedig mennyi lenne a mesélőnivaló! Jártál már a Ferihegyi-úton, arra, amerre most mintha eső kezdene szitálni... Látod? A Ferihegyi-úton a romokból, egy régi repülőter helyén felépült Európa egyik legszebb fonodája. A Magyar Fonó. Ezt is a hároméves terv adta. Az épület világos, tiszta és olyan szép, mint egy csillogó koncertterem. Helvenerer orsóval dolgozik, ez első fonodánk; eddig külföldről hoztunk be minden fonalat, most már exportálni is tudunk.

S ha lesétálnál velem a Mártírok útjára, meglátnád a fényutcai Ganz új épületét. Csupa világosság és üveg. Azon a helyen épült, ahol ő esztendővel ezelőtt tankcsatát vívtak. Néznéd csak meg a Fény-utca sarkán a régi Ganz vasraktárát; toronymagasságban álltak ott a kiégett gépházak, motorok és vastraverzek. 1945-ben lőtetek feküdtek még itt az utcán. A Fény-utcán nem lehetett végigmenni a halottak miatt. Ebből a pokolból vezetett ki minket a hároméves terv.

Folytassam? Az ott a belügyminisztérium új palotája. A hídfőknél még a villanyórák is újak. A Ligetből olyan játszóter épült, amely párját ritkítja Európában. Még arra is volt gondja ennek az országnak,

hogy a főútvonalakon kifestesse a házakat. Világos ez a város, barátom, teli van újjal és derűvel, nekilendüléssel és bizalommal. Sétálsz az utcán és játszol; ez is új... ott van az Átrium-mozi, amely még istálló volt ötesztendeje... azt a házfalat is a hároméves terv során emelték... ez a csillogó Átlami Aruház is most épült. Tudod, mi volt itt a Várban még öt esztendeje? Ha megjelent valaki alkonyatkor az utcán, azt hitted, Hamlet apjának szeleme bolyong a helsingörsi várfokon. Romok és csönd volt itt. Külön kisvasutat kellett építeni, amely elvitte a romterget és belemette vele a Vérmező háború-szaggatta lapályát. Arra jobbra, a volt királyi Vár felé? Ott ássák ki Korvin Mátyás középkori reneszánsz palotáját. Ahova nézel, munka. Új házak nőnek ki a földből. Épülnek a toronyházak és pontházak és munkáslakások. Az új munkások már kétszobás, fürdőszobás lakásban laknak. Az élet megtelt a szépség, a feltörekvő nagyság s a boldog földi lét meleg, jó ízeivel.

Gyere... ezt nem lehet egyetlen alkonyati órán elmondani. Új Budapestet látsz magad körül. Ezekben a hetekben fejeződik be a hároméves terv. Most jön az új terv, az öt éves. Mi lesz belőle? Új világ, barátom. Új világ, amely szép lesz, nagy, erős és hatalmas, mint maga az élet.

R. P.